

درس پژوهی نظم

گزارشی از مجتمع آموزشی جوادالائمه (ع) یزد

همت و تلاش، مطالعه و تحقیق، نوآوری و ابداع، انگیزه و صبوری ویژگی‌های معلمانی است که فضای رو به رشدی را در کلاس خود ایجاد می‌کنند. معلمی که با اخلاص به پرورش استعدادها می‌اندیشد، مطمئن است که پشتکار عنصر مهمی برای رویش و به بار نشستن شکوفه‌های معطر کلاس است. حال اگر معلمانی با این ویژگی‌ها گرد هم آیند، هم‌افزایی شکل می‌گیرد و این اجتماع، مسائل پیچیده و دشوار را به راحتی قابل حل می‌کند.

در جریان تجربه درس پژوهی دو معلم خلاق پایه پنجم مجتمع حضرت جوادالائمه (ع) شهر یزد قرار گرفتیم. **زهرا ابدی** و **مهديه آزادی** دو موضوع مهارت «درست‌نویسی در نگارش روزمره» و «مهارت استفاده از گونیا» را با این شیوه در کلاس‌های خود پیش برده و به نتایج خوبی رسیده بودند. پس از مطالعه گزارش تجربه این دوستان که در شماره دوم فصل‌نامه **مدرسه ما** (نشریه مجتمع آموزشی جوادالائمه (ع) یزد) به چاپ رسیده بود، تصمیم گرفتیم به یزد برویم و از شیوه اجرای آن‌ها در کلاس گزارش تهیه کنیم. در گفت‌وگویی که با این دو معلم عزیز داشتیم ایشان موضوع نظم را برای درس پژوهی سال جاری خود انتخاب کردند. و طبق مراحل زیر آن را پیش بردند.

فرزانه نوراللهی

موضوع: ایجاد عادت به رعایت نظم

با توجه به اهمیت نظم و انضباط در مدرسه و خانواده و اثرات جانبی آن بر نحوه زندگی حال و آینده دانش‌آموزان، بر آن شدیم ضمن معرفی اصطلاح نظم به دانش‌آموزان، با استفاده از شیوه‌های جدید و شاد، منظم بودن را برای آن‌ها شیرین و دلپذیر کنیم. اصولاً نظم و انضباط بزرگسالان برای دانش‌آموزان یک

سلسله دستورها و قواعد سخت و دست‌وپاگیر است که در قالب جملاتی مانند این کار را بکن و آن کار را نکن به آن‌ها تحمیل می‌شود! حال آنکه بزرگسالان نسبت به کودکان نه تنها به حسن و قبح افعال آگاه‌اند، بلکه از عواقب ناشی از آن نیز مطلع هستند. با گذشت چند ماه از اجرای پروژه «رعایت نظم» در هر دو کلاس، نتایج زیر حاصل شد:

۴ کارگروهی، ضمن افزایش جذابیت و ایجاد محیطی شاد و آموزنده، موجب می‌شود دانش‌آموزان اثرات نظم را بیشتر حس کنند. نقطه شروع این درس پژوهی، برنامه‌ریزی درس و برگزاری جلسات متعدد در جهت ایده‌پردازی بود.

۱ اگر دانش‌آموزان از نظم یا بی‌نظمی درک بهتری داشته باشند، بهتر و راحت‌تر منظم بودن را یاد می‌گیرند. ۲ مواجه کردن دانش‌آموزان با اثرات مثبت منظم بودن و اثرات منفی ناشی از بی‌نظمی، باعث می‌شود آن‌ها نظم را بیشتر رعایت کنند. ۳ اجرای موفقیت‌آمیز پروژه‌های بهبود وضعیت رفتاری دانش‌آموزان، از جمله رعایت نظم، نیازمند همکاری مداوم مدرسه و خانواده است.

ردیف	تاریخ جلسه	شرح جلسه
۱	۹۳/۷/۲۲	گفت‌وگو در خصوص موضوع نظم و برنامه‌ریزی‌های مقدماتی
۲	۹۳/۷/۲۶	برگزاری جلسه‌ای در دفتر آقای مصباح‌فر (معاون برنامه‌ریزی اداره کل استان یزد) و گفت‌وگو با ایشان در خصوص چگونگی طراحی پرسش‌نامه‌های مربوط به والدین و معلمان
۳	۹۳/۸/۴	تهیه و تنظیم پرسش‌نامه‌های مربوطه
۴	۹۳/۸/۱۴	برنامه‌ریزی در راستای چگونگی اجرای طرح
۵	۹۳/۸/۲۲	برنامه‌ریزی در راستای چگونگی اجرای طرح به صورت مرحله‌ای و مستمر
۶	۹۳/۸/۲۸	برگزاری جلسه اولیا و مربیان در مدرسه و آشنا کردن والدین با شیوه‌های درس پژوهی و آگاه کردن آن‌ها از هدف درس پژوهی مربوطه و بیان اهمیت موضوع نظم در زندگی دانش‌آموزان
۷	۹۳/۹/۱	تکمیل پرسش‌نامه‌های اولیه توسط والدین و معلم مربوطه
۸	۹۳/۹/۱۶ تا ۹۴/۱/۲۲	آموزش طرح در قالب مراحل گوناگون و به صورت مستمر و اصلاح اشکالات احتمالی موجود در طول اجرای طرح
۹	۹۴/۲/۶	برگزاری جلسه اولیا و مربیان در مدرسه و تشکر از همکاری آن‌ها در طول اجرای طرح و درخواست تکمیل پرسش‌نامه‌های نهایی توسط آنان
۱۰	۹۴/۲/۷	تکمیل پرسش‌نامه توسط والدین
۱۱	۹۴/۲/۸	برگزاری جلسه در حضور مصباح‌فر و گفت‌وگو در خصوص تکمیل پرسش‌نامه‌های نهایی و چگونگی ارزیابی نتایج
۱۲	۹۴/۲/۹	تکمیل پرسش‌نامه‌های شاهد (والدین و معلم) توسط کلاس مربوطه
۱۳	۹۴/۲/۱۴	جمع‌بندی و تحلیل آماری پرسش‌نامه‌ها و ارائه نتایج

آموزش درس، همزمان با ارزشیابی تربیتی و تجدیدنظر

به دلیل اینکه موضوع انتخابی موضوعی تربیتی است و آموزش و نهادینه کردن آن مستلزم اجرای گام به گام و مراحل مختلف از نظر تا عمل و به صورت فردی و گروهی بود، فعالیت‌هایی در چند مرحله در کلاس انجام گرفت.

۱) تعریف نظم و بیان فایده‌های آن از زبان خود دانش‌آموزان

۲) نمایش تصاویر بیانگر نظم در آفرینش و تحلیل آن‌ها توسط دانش‌آموزان

۳) آثار رعایت شدن یا نشدن نظم در جامعه و محیط زیست توسط انسان‌ها

در این مرحله، دانش‌آموزان در گروه‌های سه نفری با هم مشورت و نظرات نهایی را بیان کردند. در پایان کلاس، دانش‌آموزان پس از شنیدن نظر گروه‌ها، به جمع‌بندی زیر رسیدند:

«رعایت نکردن نظم عملی ناپسند است و موجب بروز مشکل در زندگی حال و آینده ما انسان‌ها می‌شود. در حالی که با رعایت نظم می‌توانیم زندگی زیبا، آرام و راحت‌تری داشته باشیم.»

۴) بیان تصورات خود از نظم و بی‌نظمی در قالب نقاشی

هر دانش‌آموز برگه‌ای سفید را به دو بخش مساوی تقسیم کرد. در یک بخش تصور خود از نظم و در بخش دیگر تصورش از بی‌نظمی را کشید. برگه‌ها به مدت یک تا دو ماه در نمایشگاه کلاسی به نمایش گذاشته شدند.

۵) نمایش تصاویری از بی‌نظمی‌هایی که مسبب آن‌ها خود دانش‌آموزان بودند.

در پایان یکی از روزهای مدرسه، بدون اطلاع، عکس‌هایی از بی‌نظمی‌های به جا مانده از آن‌ها در کلاس (قفسه‌ها، میزها، نیمکت‌ها و زمین کلاس) گرفته شد و در روز دیگر از آن‌ها خواسته شد به دقت به تصاویر نگاه کنند و بعد از دیدن، نظر خود را در یک یا چند جمله روی کاغذ بنویسند. نکته جالب در اجرای این مرحله آن بود که بعد از مشاهده اولین تصویر، دانش‌آموزان از موضوع خبردار شدند و تعجب و شرمندگی در چهره‌هایشان نمایان شد؛ تا حدی که دوست نداشتند ادامه تصاویر پخش شود.

پس از اجرای این مراحل از درس پژوهی، در ادامه با هدف کاربردی کردن نظم و تلفیق آن با دیگر موضوعات و استفاده از کارگروهی و مهارتی و ارتباط بیشتر با خانواده، کارهای زیر انجام پذیرفت:

تعدادی کتاب در ابعاد مختلف، برگه، پوشه و لوازم التحریر، به صورت بهم ریخته در دو قفسه مجزا قرار گرفت و از دانش آموزان خواسته شد در پنج دقیقه آنها را مرتب کنند.

الف. درست کردن گروهی سالاد در فضای مدرسه و به صورت مسابقه‌ای شاد و جذاب (آموزش رعایت نظم در ابعاد گوناگون)

ب. آموزش انواع چیدمان در گروه (با استفاده از وسایل ضروری مدرسه‌ای دانش آموزان مثل کتاب، کاغذ و مداد) (تقویت نظم) در این بخش، آموزش مهارت‌های سرعت عمل، طبقه‌بندی و نظم در چینش اهمیت داشت.

تعدادی خودکار، مداد، گیره، چسب و... در اختیار گروه‌ها قرار گرفت و از آنها خواسته شد براساس معیارهای دلخواه، در زمان معین، آنها را در دو جامدادی مرتب کنند.

برای اثربخشی بیشتر، پس از مرتب کردن قفسه‌ها، از بچه‌ها خواسته شد کتاب خاصی را از قفسه انتخاب کنند. دانش آموزان به این نتیجه رسیدند که از قفسه مرتب، سریع‌تر و آسان‌تر می‌توانند به کتاب مورد نظر دسترسی پیدا کنند.

تعداد مساوی کتاب با موضوعات
متفاوت به صورت بهم ریخته
در اختیار دو گروه قرار گرفت
و از آنان خواسته شده در پنج
دقیقه کتابها را براساس
موضوع (درسی، غیردرسی و
تستی و غیرتستی) مرتب کنند.

تعداد مساوی کتاب با اندازه ها و قطرهای
متفاوت و به صورت بهم ریخته و نامنظم در
اختیار دو گروه قرار گرفت و از آنها خواسته
شد در زمان معین آنها را براساس اندازه
مرتب کنند.

پاکیزگی کلاس که ضمن رعایت نظم، تذکرات لازم را به افراد نامنظم می‌دادند.

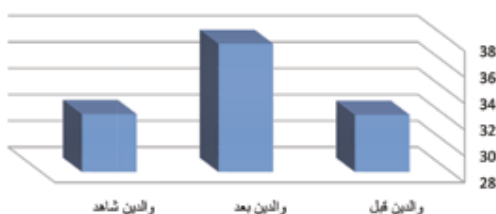
۴ نمایش تصاویری از اتاق‌های دانش‌آموزان که از طریق والدین برای معلم ارسال می‌شد. هفته‌ای یک یا دو بار تصاویری از اتاق‌های مرتب در کلاس نمایش داده می‌شد و هم‌زمان دانش‌آموز مورد نظر از جای خود بلند می‌شد و دوستانش او را تشویق می‌کردند.

نتایج

همان‌گونه که در نمودار زیر مشاهده می‌شود، اجرای این طرح به‌صورت مستمر و مرحله به مرحله، نتایج مثبتی در ایجاد نظم در دانش‌آموزان داشت. لازم به ذکر است، منظم بودن والدین، معلم و اطرافیان نیز برای بهبود و نهادینه کردن عاداتی رفتاری از جمله رعایت نظم، نقش بسزایی دارد.

میزان منظم بودن دانش‌آموزان از دیدگاه والدین
(قبل و بعد از اجرای طرح)

نکات مثبتی که دانش‌آموزان در این بخش یاد گرفتند:

- ۱ چیدمان باید براساس وسایل، فضا یا ظرف مورد نظر انجام شود و به کوچک و بزرگی اشیاء توجه شود تا پس از چیده شدن، دسترسی به آن‌ها ساده‌تر باشد.
- ۲ بهتر است وسایلی مثل گیره‌ها نزدیک دهانه ظرف قرار گیرند تا راحت‌تر از آن‌ها استفاده شود.

چیدمان مطلوب براساس مقدار فضای موجود؛ بچه‌ها به‌صورت گروهی و در زمان معین مشغول چیدن لباس‌هایشان در چمدان‌ها می‌شدند. زمان این بخش از مسابقه نیز محدود بود. در طول مسابقه، نکات لازم از قبیل نحوه تا کردن هر لباس و محل‌های خاص چمدان برای گذاشتن وسایل لازم، به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شد.

فعالیت‌های تکمیلی

- ۱ هر روز صبح و قبل از شروع کلاس دانش‌آموزان و به مدت یکی دو دقیقه در مورد موضوع خاصی برای دوستان و معلم خود صحبت می‌کردند. در راستای اجرای این برنامه، هر دانش‌آموز بعد از اتمام صحبت‌های خود، حدیث یا سخنی از بزرگان درخصوص نظم و انضباط بیان می‌کرد.
- ۲ در پایان هر ماه، اسامی افراد منظم کلاس روی تابلوی برترین‌های نظم کلاس نصب و عکس دانش‌آموزان منظم در وبلاگ کلاس نمایش داده می‌شد.
- ۳ انتخاب روزانه دو مسئول برای برقراری نظم و